

המחאה החברתית שסוחפת את המדינה היא הזדמנות היסטורית לשינוי מהותי במדיניות החברתית-כלכלית שהובילו ממשלות ישראל בשלושת העשורים האחרונים – ולהובלתו של תהליך שיתקן את הנזקים הקשים להם גרמה מדיניות מתמשכת זו. כעת נוצרה האפשרות להביא לאימוצה של מדיניות אחרת: מדיניות של **צמצום פערים** ולא דרדרום לשיאים בינלאומיים; מדיניות של **מחויבות המדינה לזכויות אזרחיה** ולא הפקרתן; מדיניות של **צדק חברתי** ולא של הפרטה חסרת מעצורים.

האגודה לזכויות האזרח בישראל מקדמת מזה שנים מדיניות חברתית-כלכלית אחרת, שמבקשת להבטיח כי לכל איש ואישה בישראל תינתן האפשרות להתקיים בכבוד, להרוויח שכר הוגן, לקבל חינוך ראוי ושירותי רפואה מתקדמים. עבודתנו בשיתוף ארגונים נוספים הביאה לשינויים משמעותיים שונים, אך לא לשינוי הכולל שדרוש לנו. במסמך זה אנו מבקשים לחלוק מניסיוננו בתחומים השונים ולהציע כמה הצעות קונקרטיות לקידום המטרות החברתיות המשותפות של תושבי ישראל.

האגודה **הגישה לוועדת טרכטנברג** את הצעותיה לקידום מדיניות חברתית-כלכלית המקדמת זכויות אדם וצדק חברתי.

להלן בתקציר הצעותינו לשינויי מדיניות ולחקיקה בתחום החברתי-כלכלי:

- **עבודה**
- **בריאות**
- **דיוור**
- **חינוך**
- **קיום בכבוד**
- **מוצרי יסוד**
- **הפרטה**
- **חוק יסוד: זכויות חברתיות**

מדיניות חברתית בעולם העבודה

1. העלאת שכר המינימום וקביעת שכר מחיה - יש להעלות את שכר המינימום לשכר שמאפשר קיום בכבוד יחסית ליוקר המחיה. בנוסף להעלאת שכר מינימום באופן משמעותי, מוצע לקבוע **שכר מחיה** שיאפשר חיים בכבוד, ולחייב מוסדות ציבוריים להתקשר רק עם גופים המשלמים לפחות שכר מחיה לעובדיהם, וחברות ציבוריות יהיו חייבות לשלם שכר מחיה לכל המועסקים בפועל במפעליהם.

2. הגברת האכיפה על חוקי העבודה הקיימים - בישראל ישנם כ-2.8 מליון שכירים ו**מספר הפקחים עומד על כ-45**. לפי **מדדי ה-OECD** מספר הפקחים כיום הוא רק שישית מהדרוש. יש לתגבר באופן משמעותי את אכיפת חוקי העבודה, כך שמעסיקים לא יוכלו לנהוג בניגוד לחוק.

3. מעבר להעסקה ישירה והטלת אחריות על מזמין שירותי הקבלן - שיעור עובדי הקבלן בישראל נע בין 5%-10% מכלל העובדים, כאשר בשירות הציבורי מוערך שיעורם בכ-20%. מנגד, במדינות המפותחות מדובר על כ-1.5% בלבד מהעובדים. אנו מציעים לאמץ מדיניות שמעודדת העסקה ישירה. ראשית, על הממשלה בעצמה להפוך את אופן העסקתה לישירה. בנוסף, עליה לקדם חקיקה שמטרתה להפוך את ההעסקה הלא ישירה ללא משתלמת עבור מעסיקים ולהטיל על מזמין שירותים או עבודה מאת קבלן מבצע, לרבות קבלן כוח אדם, את החובה לדאוג לקיום זכויות העובדים ולא להשאיר רק למעסיק הפורמאלי. לשם כך, ניתן לקדם הצעת חוק קיימת, שגיבש פורום זכויות עובדים: הצעת חוק אחריות מזמין שירותי קבלן לזכויות העובדים, התשס"ו-2006.

4. הגברת השוויון על בסיס מגדר וגיל בעולם העבודה - מאפייני התעסוקה של נשים בשוק העבודה בישראל שונים באופן מהותי מאלו של גברים. הכנסתן נמוכה יותר, תבניות העסקתן שונות, רבות מהן עובדות במשרה חלקית ו/או דרך חברות כוח אדם ותעסוקתן מאופיינת בהפסקות בחיי העבודה עקב לידות וטיפול בילדים ובהורים. חוסר השוויון בין הנשים לגברים מתחיל בכניסה לשוק העבודה ומחריף עם העלייה בגיל. לאור כל אלו, יש להנהיג מדיניות הכוללת מעורבות פעילה של הממשלה לצמצום אי השוויון על בסיס גיל ומגדר בעולם העבודה.

5. לא להעלות גיל הפרישה לנשים - לאחרונה המליצה הוועדה הציבורית לבחינת גיל הפרישה לנשים להעלות את גיל הפרישה מגיל 62 לגיל 67. ברי, כי החלטה שכזו תוסיף נדבך נוסף להפליה הקיימת בשוק העבודה כלפי נשים ורק תוסיף לתופעת אי השוויון.

6. עיגון הזכות לפנסיה בחקיקה - הזכות לקבל פנסיה מהמעביד אינה מעוגנת בחוק. משמעות הדבר היא שאי הפקדה לפנסיה אינה מהווה עבירה פלילית, והתוצאה היא שבפועל עובדים רבים אינם זוכים לממש את זכותם. יש לעגן את הזכות לפנסיה בחוק, שיקבע כי הפנסיה תכלול את כל מרכיבי השכר כמו כן יש לקבוע בחוק את רמת הקצאת המשאבים הנדרשת לאכיפת פנסיית החובה ולמתן מידע לעובדים, ולהגביל את כוחן של קרנות הפנסיה לעשותם בכספי הציבור ככל העולה על רוחן.

7. מדיניות פעילה של הממשלה לקיום האופק התעסוקתי של חסרי עבודה - מדיניות הרווחה בישראל התמקדה בשנים האחרונות בתמרוץ ההשתלבות בשוק העבודה. אולם כפי שקבע דוח בנק ישראל ב-2010, עצם ההשתתפות בשוק העבודה אין בה כדי לחלץ מעוני. יש לפרוט את אחריות המדינה לקידום של כלים תומכי תעסוקה למדיניות מעשית ואף לחקיקה מפורשת, שתכלול את זכויות האזרחים וחובות הממשלה בתחום זה. למעשה, הצעת חוק כזו – הצעת חוק הזכות לעבודה לאופק תעסוקתי ולשירותים תומכי עבודה – הוגשה לפני כשנה על ידי חברי ועדת העבודה והרווחה של הכנסת כחלופה לתוכנית ויסקונסין (ההצעה נוסחה בסיוע האגודה לזכויות האזרח).

8. לא לתוכנית ויסקונסין חדשה - תוכנית ויסקונסין, שהופעלה כניסוי במשך חמש שנים עד לחודש אפריל 2010 לא הציעה פתרון אמיתי בתחום זה, אלא להפך. משתתפי התוכנית דיווחו על השפלות, התעמרות, איום והפחדה, שהמחישו את מגוון הבעיות הכרוכות בהפרטה. כמעט 29% מתובעי הבטחת הכנסה באזורי התוכנית פרשו או נשרו ממנה. נוסף על כך, בישראל לא יצרו תחרות בין החברות הפרטיות והן תפקדו כמונופולים, ולכן לא עמדו גם במבחני עלות תועלת. במבחן התוצאה,

גם **המחקרים האוהדים** את התוכנית הצביעו על כך שהיא לא הצליחה לשפר את מצבם הכלכלי של מרבית המשתתפים בה. למרות זאת, הממשלה מנסה **להמשיך ולקדם** את התוכנית ללא שינוי משמעותי במתכונתה.

9. חיזוק שירות התעסוקה - במהלך שני העשורים האחרונים קוצץ תקציבו של שירות התעסוקה, וכורסמו מאד סמכויותיו לטובת חברות פרטיות. בין 2008 ל-2010 הושטו על השירות **קיצוצים חריפים** ולא ניתן לו כל **תקציב לכלים תומכי השמה**. למרות שבאפריל 2010 ביטלה הכנסת את תוכנית ויסקונסין, תקציבי התוכנית לא הועברו לשירות התעסוקה. נהפוך הוא, מאז נסגרה תוכנית ויסקונסין **תקציב שירות התעסוקה קוצץ בעוד ב-50 מיליון שקלים**. הקיצוצים אינם נותנים בידי שירות התעסוקה אפשרות ריאלית לפעול למימוש תפקידו. יש **לעגן בחקיקה את אחריות המדינה להגברת התעסוקה ולקידום האופק התעסוקתי של מקבלי גמלאות**. **לתוכן העניינים**

חיזוק מערכת הבריאות הציבורית וצמצום פערים בבריאות

1. קבלת תוכנית ממשלתית לצמצום פערים בבריאות - בישראל קיימים **פערים משמעותיים** במצבן הבריאותי של קבוצות אוכלוסייה שונות, וההבדלים משמעותיים **בין המרכז והפריפריה**. לא ניתן לצמצם פערי בריאות מבלי לצמצם פערים חברתיים-כלכליים, ועל מנת לעשות זאת, נדרשת **תוכנית ממשלתית רב שנתית מקיפה**.

2. עדכון קבוע של סל שירותי הבריאות - מאז 1995 ועד 2009 **נשחק תקציב סל הבריאות בכ-47%**. כתוצאה פשטו הביטוחים המשלימים והפרטיים. אך אלו לא יכולים להחליף את רשת הביטוחן הבסיסית שאמורה לתת מערכת הבריאות הציבורית. בסופו של דבר גם הביטוחים הפרטיים נשענים על מערכת בריאות יציבה. **הציבור הישראלי הולך ומתפצל** באופן שמסכן את כל חלקיו. המעמד הבינוני נדחף לעבר הביטוח הפרטי ומוציא הוצאות כבדות, והמעמד הנמוך מנסה לשרוד בתוך המערכת הציבורית או פשוט מופקר לגורלו ובריאותו מתדרדרת. ראוי שיובטחו בחקיקה תיקונים שימנעו אפשרות עתידית לקיצוץ תקציב סל שירותי הבריאות. יש לקדם **הצעת חוק** שכבר הונחה על שולחן הכנסת לעדכון סל הבריאות מדי שנה בשיעור של 2%. הצעת החוק מציעה כי תוספת זו תשמש אך ורק לצורך הוספת תרופות, מכשור ושיטות טיפול חדשניים לסל.

3. הכנסת רפואת השן לקשישים לסל הבריאות - אחת מההוצאות הגבוהות ביותר של משקי בית בתחום הבריאות היא **על טיפולי שיניים**. הוצאות בתחום זה הן גדולות במיוחד בגיל מבוגר, וקשישים המשתייכים לעשירונים הנמוכים נאלצים לוותר לחלוטין על רפואת השיניים בשל העלויות הגבוהות. **הקואליציה לבריאות שיניים ציבורית** שעובדת כבר למעלה משנתיים על מנת לממש את החזון של בריאות שיניים ציבורית לכל, ניסחה **הצעת חוק להכנסת רפואת השיניים של הקשישים לסל הבריאות** אותה הניח כיוזם חבר הכנסת חיים כץ, ועליה חתמו 57 ח"כים נוספים.

4. קידום רפורמה בתחום הסייעוד - האשפוז הסייעודי, למעט אישפוז סיעודי מורכב, אינו כלול כיום בשירותי הבריאות שבאחריות קופת החולים, והוא ניתן על ידי משרד הבריאות. השנה עברה בקריאה טרומית **הצעת חוק** שמטרתה להבטיח כי **האחריות לטיפול בחולה הסייעודי ותשום הנפש**

תועבר מידי משרד הבריאות לידי קופות החולים בחוק ביטוח בריאות ממלכתי. מהלך זה ישפר את הרצף הטיפולי ואת איכות השירות לחולה הקשיש, יגדיל את התמריצים לרפואה מניעתית, לשיקום ולאבחון ולטיפול מיטבי בתחלואה כרונית, וייעל את התהליך הטיפולי לכל אורכו. בנוסף, לאחרונה הודיע סגן שר הבריאות כי משרד הבריאות גיבש בתגובה להצעת החוק [רפורמה כוללת בתחום הסייעוד](#), הכוללת הסדרת האשפוז הסייעודי והטיפול הסייעודי לכל שכבות האוכלוסייה.

5. ביטול תשלומי השתתפות - למעלה מ-10% מעלות סל שירותי הבריאות מגיעים ישירות מהאזרחים, המשלמים אגרות ודמי השתתפות במחירי התרופות, כאשר, סכומים אחדים מוטלים על בעלי הכנסה נמוכה וגבוהה. [התוצאה היא](#) שיותר ויותר תושבים מוותרים על שירותים חיוניים, כי אינם יכולים לעמוד בתשלומי ההשתתפות. לנוכח זאת מוצע לבטל את נטל תשלומי ההשתתפות המוטל על מבוטחי הקופות בישראל, תוך הגדלה של דמי ביטוח הבריאות בהתאם להכנסה, על מנת להגביר את הפרוגרסיביות של המס. [הצעת חוק](#) פרי יוזמתה של עמותת רופאים לזכויות אדם, הונחה על ידי חברי הכנסת חיים אורון, אילן גילאון וניצן הורוביץ.

6. ביטול הפרטת שירותי בריאות התלמיד - ב-2006 החליט משרד האוצר להפריט את שירותי בריאות התלמיד, שבעבר היו באחריות משרד הבריאות וניתנו על ידי אחיות בתי הספר. מאפריל 2007 סופקו שירותי האחיות על ידי קבלן שירותים. בפועל נעלמו האחיות מבתי הספר: מספר האחיות הפעילות ירד באופן דרסטי מקרוב לאלף אחיות לכ-300 בלבד, וכיום במהלך רוב שעות הלימודים אין בבתי הספר גורם רפואי מוסמך. [דוח מבקר המדינה](#) שפורסם בשנת 2010 מצא שורת ליקויים בהפעלת השירות, ו ב-28 בפברואר 2011 [פסל בית המשפט העליון](#) את זכיית נטל"י במכרז וקבע שלא עמדה בתנאי הסף. יש להפסיק את הפרטת שירותי האחיות בכל הארץ ולא רק באזור הדרום כפי שהוצע בימים האחרונים; יש להחזיר את האחיות להעסקה בידי משרד הבריאות וכבר בשנת הלימודים הקרובה. זהו גם תוכן [הצעת החוק](#) של חברי הכנסת אורלי לוי-אבקסיס וחיים כ"ץ.

[לתוכן העניינים](#)

הכוונה חברתית לשוק הדיור

1. אימוץ מדיניות של דיור מכיל והקמת שכונות בעלות תמהיל חברתי - לכל אדם זכות לקורת גג שתאפשר לו לקיים את חייו בפרטיות, שיהיו בה תנאי מחיה נאותים, ושתהיה בסביבה המאפשרת נגישות לתעסוקה, לתשתיות ולשירותים חברתיים. על המדינה מוטלת חובה להבטיח כי לכל אדם תהיה נגישות לדיור בר השגה – דיור שאפשר לעמוד בעלותו בלי לפגוע בצרכים חיוניים אחרים. במספר הולך וגדל של מדינות נאבקים היום בקיטוב בחברה באמצעות מדיניות של דיור מכיל שמטרתו ליצור בנייני מגורים ושכונות המציעות אפשרויות מגורים מגוונות לאוכלוסיות מגוונות עם צרכים ויכולות כלכליות מגוונות. אנו מכנים זאת תמהיל חברתי. בנושא זה כבר [קיימת הצעת חוק שגובשה בשיתוף הקואליציה לדיור בר השגה](#), וניתן לעשות זאת גם באמצעות התיקון לחוק התכנון החדש המקודם בימים אלו במסגרת דיוני הוועדה המשותפת פנים-כלכלה.

2. הפסקת הפרטת הקרקע והפגיעה במערכת התכנון - הנחת העבודה של הממשלה בשנים האחרונות הייתה שהאצת הבנייה והגדלת ההיצע היא המטרה המרכזית, אם לא היחידה, לפתרון

מצוקת הדיור. היישום נעשה באמצעות הפרטת קרקעות ובאמצעות החוק להאצת הבניה למגורים (הוראת שעה). גישה זו שגויה. על המדינה להתערב כדי להבטיח שלא יהיה מחסור בדירות, אך גם חובתה לקבוע מדיניות דיור שמכבדת את הזכות לדיור ולשוויון. ניתן לבחור דרך חלופית להאצת הבניה למגורים, שאינה כרוכה בהפרטת קרקע וקיצור הליכי התכנון, והיא ניהול הקרקעות בצורה יעילה יותר בלי הפרטתן, לרבות באמצעות הוספת כוח אדם מקצועי למערכת התכנון ושיווק הקרקעות. במקום להפריט את ניהול משאב הקרקע לשוק הפרטי בלבד, על המינהל לנהל את הקרקעות לטובת הציבור.

3. רגולציה בשוק השכירות הפרטי - הצרכנים העיקריים בשוק השכירות למגורים בישראל, הם משכבות מעוטות אמצעים. בישראל, להבדיל מרבות מהמדינות המפותחות, שוק השכירות הפרטית אינו מוסדר כלל והניסיון לעודד שכירות מוסדית מפוקחת באמצעות תמריצי מס נכשל. את הסדרת שוק השכירות יש לעגן בחקיקה מתאימה, כגון הצעת חוק זכויות השוכר והמשכיר, תש"ע-2010, אשר האגודה לזכויות האזרח היתה שותפה לניסוחה, והונחה על ידי חברי הכנסת שלי יחימוביץ' וכרמל שאמה. הצעת החוק קובעת כי יוסדרו בחקיקה היבטים מרכזיים ביחסים שבין השוכר והמשכיר, שלא יהא ניתן להתנות עליהם אלא לטובת השוכר.

4. הגדלת הסיוע הישיר בדיור - במהלך שני העשורים האחרונים המדינה נסוגה בצורה דרמטית ממעורבותה בסיוע בדיור לאוכלוסיות חסרות דיור. רק בעשור האחרון קוצץ תקציב משרד השיכון ב-56%. בתחום הדיור הציבורי, שאמור להקצות דיור בשכירות מסובסדת לפלח אוכלוסיה הזקוק לתמיכה ממושכת, נשחקו עד דק התקציבים, לא נבנו דירות חדשות, והדירות הקיימות הוזנחו עד שרבות מהן הפכו ללא ראויות למגורים. בשנת 1998 נחקק חוק הדיור הציבורי, אולם שלושה חודשים בלבד לאחר חקיקתו הוא הוקפא באמצעות חוק ההסדרים. יש לחזור ולבנות דירות חדשות לדיור הציבורי, לתקן את הליקויים בדירות הקיימות, ולהבטיח תחזוקה שוטפת שלהן. נוסף על כך יש להפשיר את חוק הדיור הציבורי.

5. שינוי מדיניות בעניין חסרי בית - חסרי הבית בישראל אינם מקבלים מענה הולם למצוקותיהם מן הרשויות. שורה של כשלים במדיניות גורמים לטיפול חסר ולקוי בחסרי הבית, ולפגיעה נמשכת בזכויותיהם. על מנת לפתור בעיה כאובה זו, יש להתוות מדיניות המסדירה את זכויותיהם של חסרי הבית ומחייבת הגברת האספקה של מקלטים ושל דירות חירום, התאמתם של המקלטים הקיימים לצורכיהם של חסרי הבית ופתרונות דיור קבועים. להרחבה ראו נייר עמדה של האגודה לזכויות האזרח והתוכנית למשפט ורווחה באוניברסיטת תל אביב. לתוכן העניינים

6. פתרון יסודי למצוקת הדיור בחברה הערבית

א. מחסור בקרקעות ושטחי שיפוט מצומצמים - כדי להבטיח את הזכות לקורת גג לתושבים הערבים יש להגדיל באופן משמעותי את המרחב הקרקעי הנתון לשימושם של יישובים ערבים. לשם כך יש לערוך בחינה מחודשת ושינוי משמעותי בכיוון זה בתוכניות המתאר הארציות והמחוזיות.

ב. העדר תוכניות מתאר עדכניות - ברוב היישובים הערבים אין תוכניות מתאר עדכניות, וחלקם אף נעדר כל סוג של תכנון. יש לעדכן /או להכין, במסגרת הליך תכנוני מואץ, תוכניות מתאר שעונות על צורכי הדיור ביישובים הערבים ובשכונות הערביות בערים המעורבות.

ג. העדר ייצוג במוסדות תכנון ובמוקדי קבלת החלטות - יש לפעול לשילובם המייד של נציגי המגזר הערבי על גווניו השונים במוסדות התכנון, ולפעול להקמתן של ועדות תכנון מקומיות בכל הרשויות הערביות.

ד. הכרה תכנונית ומוניציפלית בעשרות יישובים בדוים בנגב - ישראל מסרבת להכיר בעשרות יישובים בדוים בנגב, שמרביתם היו קיימים לפני הקמת המדינה, ושבהם מתגוררים כיום יותר מ-80,000 אזרחים ערבים. ועדת מומחים בראשותו של שופט בית המשפט העליון אליעזר גולדברג בחנה את הנושא והגישה את המלצותיה לממשלה בינואר 2009. הוועדה דחתה את ההתייחסות אל הבדוים כאל פולשים והכירה בכך שמדובר בתושבי הנגב ובאזרחי המדינה, ובתור שכאלה אל להם להיות שקופים ויש לנהוג בהם כאזרחים שווים, להתחשב בצורכיהם ולשתפם בתהליכים לקביעת עתידם. למרבה הצער, הוועדה ליישום המלצות דו"ח גולדברג, הפכה על פיהם את מרבית העקרונות. יש להכיר בזכויות הקניין ההיסטוריות של בדוים על קרקעותיהם בנגב; יש להכיר בכל 35 הכפרים הבדוים הבלתי מוכרים בנגב, ולהכין עבורם תוכניות מתאר, המתחשבות בין היתר בבנייה הקיימת בכפרים מזה עשרות שנים.

ה. העדר תוכניות דיור ממשלתיות ואי השקעה בתשתיות ושירותים - תוכניות דיור ממשלתיות, כולל בנייה ציבורית והטבות כלכליות לזוגות צעירים ובכלל, פסחו במשך שנים על היישובים והאזרחים הערבים. יש לפעול לשילוב הציבור הערבי בתוכניות סיוע ממשלתיות בתחום הדיור, ובכלל זאת: הכנת תוכניות ופרויקטים לבנייה ציבורית ביישובים הערבים; השקעה בתשתיות ובשירותים בתוך היישובים; הקצאת סובסידיות והטבות כלכליות בדיור באופן שוויוני ובהתאם לצרכים ולמידת הנזקות.

ו. גזענות וחקיקה מפלה - פרויקטי מגורים (בעיקר בערים מעורבות - לוד ורמלה) יועדו ליוצאי צבא ולחיילים משוחררים; הוקשחו תנאי הקבלה בחלק מהיישובים הקהילתיים במטרה להדיר מהם את רגליהם של האזרחים הערבים; חוק ועדות קבלה שעבר במליאה, נותן גושפנקה חוקית למדיניות ההדרה של ערבים מיישובים. יש לבטל כל חקיקה המדירה פלסטינים אזרחי ישראל מדיור וכן לפעול כנגד גופים ו/או מוסדות ו/או פרטים הפועלים באופן זה.

ז. הריסות בתים - האפליה והעדר התכנון וההכרה ביישובים הערבים אילצו אזרחים ערבים רבים לפנות לבנייה ללא היתר כדי לממש את זכותם הבסיסית לקורת גג. האחריות לחלק גדול מבנייה זו מוטלת על כתפיה של מדינת ישראל, אשר תחת שתתמקד בטיפול בגורמיה ובסיבותיה, מגבירה בשנים האחרונות את מדיניות הריסת הבתים ביישובים הערבים, בשכונות הערביות בערים מעורבות ובכפרים הבדוים בנגב, כולל בכפרים שזכו בהכרה אך טרם הוכנו תוכניות מתאר עבורם. יש לחדול ממדיניות הריסות בתים ביישובים הערבים, בשכונות הערביות בערים מעורבות ובכפרים הבדוים בנגב.

להרחבה, ראו את סקירת האגודה לזכויות האזרח של מצוקת הדיור בקרב החברה הערבית בישראל.

לתוכן העניינים

• השקעה אמיתית בחינוך

1. הצורך בתקצוב הולם למערכת החינוך - חרף מס השפתיים על חשיבות החינוך הציבורי, **תקציבי מערכת החינוך בישראל נמצאים בחסר מתמיד**. כתוצאה מהשחיקה בתקציב משרד החינוך **הפסידו תלמידי ישראל שעות תקן בעלות כוללת של 10.8 מיליארד שקלים**. בעקבות ישום רפורמת "אופק חדש" ב-2007 החל תקציב שעות התקן לגדול, אבל **מתוך 250 אלף שעות לימוד שקוצצו בעשור האחרון, עד לשנת הלימוד שעברה הוחזרו רק 100 אלף**. כדי לאפשר למערכת החינוך להעניק חינוך הולם לכלל ילדי ישראל, יש להגדיל את תקציב משרד החינוך באופן משמעותי על מנת שניתן יהיה להוסיף שעות לימוד ותכני לימוד מתקדמים ולהעלות את שכר המורים.

2. אכיפת החוקים שאוסרים מסלולים פרטיים בשעות הלימודים - בשנים האחרונות התרבו תהליכי הפרטה מסוכנים, אשר מאיימים על הערך הבסיסי ביותר של מערכת החינוך – שוויון הזדמנויות לכל ילד, ללא קשר ליכולתם הכספית של הוריו. המצב הגיע לכדי כך, שהיום אין למנהלי בתי הספר מספיק אמצעים להעניק חינוך ראוי לתלמידיהם, והם נזקקים יותר ויותר לכספי ההורים כדי לעמוד בדרישות מהם. **בלמעלה ממחצית הרשויות המקומיות** נהוגים בבתי הספר הציבוריים מסלולי לימוד ייחודיים בעלי מאפיינים פרטיים, שהכניסה אליהם היא לאחר הליך מיון ו/או מלווה בדרישות כספיות. יש לגבש תוכנית ממשלתית לקידום חינוך שוויוני לכלל הילדים ולהקטנת הפערים הנובעים מהצורך הגדל והולך במימון הורים. במקביל יש לאכוף באופן אפקטיבי את החוקים הקיימים האוסרים על מימון יתר של ההורים.

3. הפשרת ההקפאה של חינוך חינוך חינוך מגיל 3 - בשנת 1984 תוקן חוק לימוד חובה ונקבע בו כי חינוך חובה חינוך יחול על כלל הילדים מגיל שלוש במקום מגיל חמש. יישומו של התיקון לחוק היתה חלקית ביותר ומקוטעת, **ובחוק ההסדרים לשנים 2009-2010** נדחתה החלת החוק עד שנת 2015. כיום הוחל החוק רק **על 37%** מהילדים בגיל הרך, ומשום כך רבים מהילדים בגיל זה אינם נמצאים כלל במסגרות חינוכיות. על מנת להבטיח את זכותם להתפתחות ולחינוך של כלל ילדי ישראל, יש להפשיר את החוק המוקפא באופן שיוחל באופן מדורג בכל הארץ, כשהחלה תתקדם לפי דירוג חברתי-כלכלי של שכונות המגורים, מהעניים ביותר כלפי מעלה.

4. יישום חוק חינוך חינוך חינוך עד גיל 18 - בחודש יולי 2007 התקבל בכנסת **תיקון מספר 29** לחוק לימוד חובה, בו נקבע כי חינוך חובה יחול עד כיתה י"ב. בסעיף 20 לחוק ההסדרים של אותה שנה תוקן החוק ונקבע כי הוא יוחל בהדרגה. עד כה הוחל החוק על כ-45 יישובים בלבד. על מנת להבטיח את זכותם לחינוך של כלל ילדי ישראל ואת יכולתם להתפתחות ולמימוש עצמי כמבוגרים, יש לממש את רצון המחוקק ולהפשיר את החוק שהוקפא, כך שלכל ילדי ישראל יובטח חינוך חינוך חינוך עד גיל 18.

5. החינוך במגזר הערבי - בשל שנים ארוכות של אפליה והזנחה הצטבר מחסור קשה בכיתות לימוד ביישובים הערבים, והוא הולך ומחריף משנה לשנה עקב הריבוי הטבעי הגבוה בקרב התלמידים הערבים. המצוקה ידועה מזה שנים רבות לממשלה ולמשרד החינוך, אך הבטחות ותוכניות ממשלתיות רבות שהתיימרו לפתור אותה לא הביאו לשיפור המצב, באשר הן לא קוימו או קוימו בצורה חלקית מאוד. המחסור בכיתות גורם גם לכך שתלמידים לומדים בחדרים ובמבנים שכורים, שבמקרים רבים אינם בטיחותיים ואינם עונים על התקנים. נוסף על כך שכירת מבנים אלו מהווה נטל

כלכלי על הרשויות המקומיות הערביות, שמצבן הכלכלי-חברתי קשה ביותר ואשר מרביתן מדורגות באשכולות הנמוכים ביותר. מוצע כי המדינה תפעל באופן מיידי להשלמת כיתות הלימוד החסרות ולצמצום מספר התלמידים בכיתה בחינוך הערבי. **לתוכן העניינים**

• רשת ביטחון חברתית שמאפשרת קיום בכבוד

1. הרחבת דמי האבטלה - בעשור האחרון **הוקשחו תנאי הזכאות** לקבלת דמי אבטלה וגובה דמי האבטלה הופחת. ב-2010 רק כ-**27% מכלל הבלתי מועסקים היו זכאים לדמי אבטלה**. על מנת להבטיח את סיוע אמיתי בשעת משבר לנפלטים מעולם העבודה, יש לבטל את הצמצומים שהוכנסו בחוק ההסדרים ולהרחיב את הזכות לדמי אבטלה, כך שיאפשרו קיום בכבוד בתקופת האבטלה.

2. הרחבת קצבת הבטחת הכנסה - קצבת הבטחת הכנסה, שהיא רשת הביטחון האחרונה למשפחות שאין להן כל הכנסה אחרת, הפכה ברבות השנים לנמוכה מאד, ואינה מאפשרת קיום בכבוד או ביטחון תזונתי למשפחות שנותרו ללא כל נכסים או הכנסה אחרת. על מנת להבטיח קיום בכבוד ולאפשר אופק ליציאה ממעגל העוני, יש לשנות את המדיניות ולאפשר ליחידים ומשפחות שנותרו ללא הכנסה לקבל את הסיוע הנדרש בתנאי מצוקה כאלה, הן מבחינת גובה קצבת הבטחת הכנסה והן ביחס לכלל השירותים וההקלות שהם נזקקים להם. **לתוכן העניינים**

• מחירים סבירים למוצרי יסוד

1. הורדת מחירי המים - בשנת 2010 הופסק בבת אחת ובאופן מוחלט סבסוד מחירי המים. תעריפי המים לצרכן הביתי **עלו ב-50%-40%**. גורם מרכזי לעלייה במחיר הוא העברת תפעול משק המים לתאגידי המים והביוב. מחירי המים בישראל גבוהים לא רק יחסית לעבר, אלא גם בהשוואה בינלאומית והם מן **הגבוהים בעולם**. כדי להחזיר את המים למעמד של זכות יסוד, ולא של מוצר צריכה אקסקלוסיבי, נדרש כי תבוטל ההחלטה על הפסקת סבסוד המים ויורדו העלויות הנלוות ממחירי המים. בכל מקרה, יש להביא לכך כי ניתן יהיה לצרוך מים ברמה המינימלית הנדרשת לקיומו של אדם במחיר סביר. נוסף על כך יש להנהיג הנחות משמעותיות לאוכלוסיות מוחלשות. להרחבה ראו: **ניירות העמדה** של האגודה לזכויות האזרח שהוגשו למועצת רשות המים ולועדות הרשמיות השונות שעוסקות בנושא.

2. איסור ניתוק צרכנים ממים בשל חוב כספי - העלייה החדה במחירי המים הביאה לכך שתושבים רבים אינם מסוגלים לשלם את חשבונות המים הגבוהים. במקרים רבים שבהם מתקשים הצרכנים לשלם את חשבונות המים, מנותקת אספקת המים לבתים ללא התייחסות למצב סוציאלי חריג וללא אפשרות אמיתית להשיג על כך או לפרוס תשלומים בהתאם ליכולת הצרכן. **עשרות אלפי צרכנים מנותקים מדי שנה בשל אי תשלום חוב**. נדרשת מדיניות ממשלתית, שתגובה בחקיקה, שתאסור על ניתוק או על צמצום אספקת המים לתושבים על רקע של מצוקה כלכלית.

לתוכן העניינים

• סוף להפרטה גורפת ולהעברת אחריות ממשלתית לגורמים פרטיים

1. קביעת גבולות ההפרטה - הפרטת שירותים חברתיים נעשית כיום בישראל הרחק מהעין הציבורית, ללא בקרה ופיקוח ציבוריים ופרלמנטאריים וללא אמות מידה ומדיניות סדורה. משמעות ההפרטה בשירותים החברתיים היא בראש ובראשונה הסרת האחריות של המדינה להבטחת זכויותיהן הבסיסיות של האוכלוסיות הפגיעות ביותר והתנערות ממחויבותה כלפיהן. **יש לאסור לכל הפחות הפרטה של תפקידים שלטוניים הנמצאים בליבת סמכויות המדינה** (כפי שנקבע **בבג"צ בתי הסוהר**). במקרים אחרים גבולות ההפרטה צריכים להיקבע תוך התייחסות לאפשרות הפגיעה בזכויות אדם ובפרט בנוגע לזכויות אוכלוסיות מוחלשות. בנוסף, יש לשוב ולשקול את המשך ההפרטות שכבר יצאו אל הפועל על בסיס שיקולים אלו.

2. שקיפות בתהליכי הפרטה - ברובן המכריע של ההפרטות שירותים ציבוריים מועברים לידי גורמים פרטיים, באמצעות מיקור חוץ, בהחלטות מנהליות המתקבלות במשרדי הממשלה השונים. הפרטות מנהליות אינן חשופות לבקרה פרלמנטרית וציבורית והן לא מקיימות עקרונות של שקיפות, חובת היוועצות ויידוע הציבור ושיתופו. על מנת להבטיח את שקיפות תהליכי ההפרטה ולאפשר לציבור להשפיע על תהליכים אלה יש להסדיר את תהליכי ההפרטה, להחליט כי הפרטות יועברו בחקיקה בלבד ולהקים מנגנון מרכזי לפיקוח ולדיווח הציבור על הפרטות. **לתוכן העניינים**

• עיגון הזכויות החברתיות בחוק יסוד

1. עיגון הזכויות החברתיות בחוק יסוד: זכויות חברתיות - ימים אלה של מחאה חברתית גואה מדגישים את משימת החקיקה שטרם הושלמה בתחום זכויות היסוד, והיא חקיקתו של **חוק יסוד: זכויות חברתיות.** אותן הזכויות שטרם נכתבו עלי ספר הן אלו שבמשך העשורים האחרונים הופרו בצורה הבוטה ביותר, והפקרתן המתמשכת היא שהציתה את אש המחאה.

חינוך, בריאות, דיור, תעסוקה, רווחה, בטחון סוציאלי ובטחון תזונתי אינם מותרות אלא זכויות יסוד המגיעות לכל אחד מאיתנו ללא אפליה. הגיעה השעה להשלים את המשימה ההיסטורית של עיגון זכויות האדם בישראל על ידי כך שיקבע המעמד הראוי לזכויות היסוד של כולנו.

עבור אלה שיצאו לרחובות בדרישה ל"צדק חברתי" ועבור אוכלוסיות רחבות בחברה הישראלית, אלה הם הנושאים המרכזיים בחייהם, ותביעתם אל המדינה היא לסיפוק צרכיהם בתחומים אלו.

מוצע להקדים ולחוקק את **חוק יסוד: זכויות חברתיות** ולקבוע בו הגנה חוקתית על הזכויות החברתיות. **לתוכן העניינים**